

prunella

**zpravodaj
oblastní
ornitologické sekce
při Správě Krkonošského
národního parku
ve Vrchlabí**

1981 – 2

VII. ročník

O B S A H

RNDr. Petr Míles	Bilance činnosti sekce v roce 1981 a plán práce na rok 1982	2
Jan Grúz	Početnost výskytu skřivana polního (<i>Alauda arvensis</i> L.) v Podkrkonoší	5
Jan Grúz	Populační hustota káně lesní (<i>Buteo buteo</i> /L./) v Podkrkonoší	9
Ing. Václav Salášek	Bohárák obecný tundrový (<i>Luscinia svecica svecica</i> /L./) v Krkonoších	10
Ing. Václav Salášek	Dřevlík tundrový (<i>Falco columbarius</i> L.) v Krkonoších	13
Jan Grúz	Výskyt moudivláčka lužního (<i>Remiz pendulinus</i> /L./) v rákosině u Pělníkova (okres Trutnov)	15
Ing. Jiří Procházka	Ložník v roce 1981 v zámeckém parku ve Vrchlabí	16
Milan Fikejz	Chov tetřeva hlušce (<i>Tetrao urogallus</i> L.) na výchorách	17
RNDr. Kryštof Harant	Krátkodobé zklidnění bažantů	18
Jiří Mlíkovský	Křídelní vzorec pěvušky modré (<i>Prunella modularis</i> /L./)	19
Jaroslav Kuro	Upevňování ptačích budek	21
RNDr. Petr Míles	Expedice Džerman 1981	25
RNDr. Petr Míles	Přehled ptáků okroužkovaných v oblasti Krkonoš v roce 1981	30

BILANCE ČINNOSTI SEKCE V ROCE 1981 A PLÁN PRÁCE NA ROK 1982

V uplynulém roce 1981 spočívala činnost ornitologické sekce při Správě Krnapu, podobně jako v předchozích letech, především v avifaunistickém výzkumu, v zajišťování akce Balt a kroužkování ptáků, doplňování druhového zastoupení ptactva ve vrchlašském zámeckém parku a v práci s mládeží.

K zajímavým výsledkům avifaunistického výzkumu náleží jarní pozorování protahujících jeřábů popelavých ve Vrchlabí. Je možné, že tento výskyt souvisí s přítomností jeřábů u Ho-vozámeckého rybníka na Českolipsku, kde se 2-3 jedinci vyskytovali v roce 1981 v průběhu celého hnízdního období. Přímě ve Vrchlabí hnízdil ledňáček říční (nález hnízda s mláďaty), v prostoru Čejína u Benovy Loučky byl 29.5. pořízen samec bud- nička horského a tentéž spatřen jeřábek lesní. V Kotečnických jámách byl v červnu opět pozorován pár dřevlíků tundrových, objevit jeho hnízdo se však stále nedaří. Drozd kvíčala se v hnízdním období vyskytoval až v Horních Mísečkách, 1000 m n.m. I v uplynulém roce hnízdil na Benčavské louce modráček tundrový, jeho početní stav se však snížil na pouhé 3 páry. Výsledkem sledování populační hustoty skřivana polního a ká- ně lesní jsou dvě samostatné studie, po nichž by měly násle- dovat obdobné práce i o dalších ptačích druzích.

Ornitologický výzkum v letním a podzimním období souvi- sel především s akcí Balt, která se uskutečnila na dvou ste- novišťích v následujících termínech: 21.7. - 31.7. v rákosině u Pilníkova a 19.8. - 22.10. u Špindlerovky. Těchto akcí se zúčastnilo 22 spolupracovníků Správy Krnapu z řad členů orni- tologické sekce a dalších zájemců: J.Bošková, V.Bošek, J.Grund, J.Grúz, J.Hladík, M.Hříbek, L.Jirasová, J.Křen, J.Kuro, M.Mareček, P.Metelka, P.Máxa, Z.Průchová, K.Racek, J.Rosmus, J.Sadílek, M.Salajková, M.Smola, J.Svátková, V.Tů- ma, Vl.Vávra a J.Vrána.

Kromě odchytu do nárazových sítí se zkoušel i odchyt na světlo a ve Slezském sedle u Špindlerovky byla nově vybudová- na helgolandská vrš.

V rákosině u Pilníkova byl při akci Balt doložen výskyt nového druhu pro oblast Podkrkonoší - moudávláčka lužního.

Počet odchytených ptáků zde odpovídal vcelku průměru z předchozích let (222 ve 14 druzích).

Na hlavním stanovišti u Špindlerovky byl nově odchytených ptačím druhem pro území Krkonošského národního parku strakapoud prostřední. Celkově nízký počet odchytených ptáků (524 exemplářů ve 34 druzích) způsobilo více faktorů:

1. Malá populační hustota ptáků v době hnízdění a po hnízdění potulky, která je zřejmě důsledkem degradace životního prostředí (odumírající smrkové porosty).

2. Několikeré přerušování akce zapříčiněné nedostatkem spolupracovníků.

3. Nižší počet natažených sítí (25 proti 50 u Vosecké boudy).

4. Velmi špatné počasí v druhé dekádě října (víchřivo, sněžení), kdy bývá za normálních okolností ptačí tah nejsilnější.

Při nočním odchytu na světlo, od kterého se očekávaly nejzajímavější výsledky, ptáci sice za některých nocí na světlo přiletováli, neslézávali však (až na malé výjimky) k zemi a nemohli být proto odchyteni. Vrě byla dokončena až koncem září a při odchytu se takřka neuplatnila.

Vizuální pozorování potvrdila, že hřebenové sedlo u Špindlerovky je místem intenzivního ptačího tahu, které se vcelku vyrovná bývalému stanovišti u Vosecké boudy. Ptáci však sedlo přeletují často na široké frontě táhnoucí se až k Petrovce a většinou výše nad zemí než u Vosecké boudy.

Zejména členové sekce Jan Grúz a Josef Kalenský okroužkovali značný počet ptáků i mimo akci Balt, především havrany polní v odchytovém zařízení ve Vrchlabí, dravce při kontrolách hnízd a četné pěvce, u nichž je cenné, že to byla z velké části mláďata v hnízdech.

Při doplňování druhového zastoupení ptactva ve voliérách v zámeckém parku ve Vrchlabí se uplatnili převážně ptáci odchytení při akci Balt. Také při získávání dalších ptáků (vrána obecná, havran polní, ledňáček říční, křopelka obecná, sýc rousný aj.) byli nápomocní členové sekce.

V Hontčinném a ve Vrchlabí vedou členové sekce při domoci pionýrů a mládeže kroužky mladých ochránců přírody a v Okres-

ním domů pionýrů a mládeže v Trutnově vyhraněný ornitologický kroužek především studenty střední lesnické technické školy.

Plnění dosavadních úkolů ornitologické sekce se předpokládá i v roce 1982.

Při avifaunistické terénním výzkumu je žádoucí sledovat nejen vzácné druhy ptáků, ale věnovat pozornost i obvyklým druhům, zejména z hlediska četnosti jejich výskytu.

Akci Belt bude nutno modifikovat v souladu s novými potřebami a úkoly Správy Krkonoš, které vyvstávají zejména v důsledku negativních změn v přírodním prostředí Krkonoš. Bude zapotřebí uskutečnit krátkodobé kontrolní odchyty v době hnízdění na místech, kde již byly prováděny při akci Belt v minulosti, aby bylo možno získat hodnověrné informace o změnách početnosti hnízdních populací ptáků. Jedná se o tato stanoviště: Rýchory (Bokolka), Černý důl, Vosecká bouda, Horní Mísečky, Luční bouda, Dvoračky a rákosina v Filnikově a Štěrčích lukách. Vzhledem k potížím při zajišťování ubytování a k nedostatku odchytových sítí bude pravděpodobně možné uskutečnit výzkum jen na některých z těchto míst. Na hlavním výzkumném stanovišti ve Slezském sedle u Špindlerovky budou kromě registrace místní populace v hnízdním období sledování protahující ptáci koncem léta a na podzim, přičemž kromě vizuálního pozorování budou odchytávány do sítí, do vrše i za pomoci světla. Poprvé se zaměří pozornost i na sledování jarního přeletu přes krkonošské hřebeny, a to v dubnu a začátkem května na Jestřábích Loudách. Také zde bude vyzkoušena možnost odchytu a pozorování v noci táhnoucích ptáků za pomoci účinného reflektoru.

Účastníkům uvedených výzkumných akcí z řad členů ornitologické sekce i dalších zájemců bude zajištěno ubytování a podle možností jim Správa Krkonoš uhradí i jízdné a diety, je však nutné, aby se včas přihlásili.

Při individuálním kroužkování ptáků je zapotřebí nadále věnovat místní populaci pozornost a usilovat zejména o kroužkování mláďat v hnízdech. Nejlepších výsledků je možné dosáhnout specializací na vybrané ptačí druhy. V oblastech Krkonoš jimi mohou být například lindušky, konipas horský, jiřička olšová, hýl obecný i hýl rudý, čečetka zimní a tóž někteří

dravci a sovy.

Doplňování druhového zastoupení ptactva do voliér v zámeckém parku ve Vrchlabí lze nejlépe realizovat při akci Salt, bylo by však vhodné zorganizovat období ptáků za tímto účelem přímo ve Vrchlabí, aby ptáky nebylo nutné z daleka převážet.

Práce s mládeží je důležitou součástí činnosti ornitologické sekce a je žádoucí ji i nadále rozvíjet.

Mgr. Petr Lilec

Správa Krápu, Vrchlabí

POČETNOST VÝSKYTU SKŘÍVANA POLNÍHO (ALAUDA ALAUDA L.) V PODKRKONOŠÍ

Cílem předložené práce bylo získat přehled o počtu jedinců skřívana polního v obcích Trosečná a Láňov (podhůří Krkonoš, asi 500 m n.m.) a částečně i stanovení jeho početního stavu v jednotlivých biotopech. Touto problematikou se v podmínkách Podkrkonoší doposud nikdo nezabýval.

1. MATERIÁL A METODIKA

Materiál o početnosti skřívana polního v různých biotopech v katastru obcí Trosečná a Láňov (o. Trutnov) jsem shromáždil od 14. do 30. dubna. V této době se ptáci často ozývají a jsou v poměrně intenzivním pohybu (předhnízdní a hnízdní aktivita). Konkrétní údaje o počtech v jednotlivých biotopech jsem získával pomocí lineární metody. Sčítání jsem prováděl na jaře roku 1991 a to i na polích uvedených obcí v nadmořské výšce 480 - 550 m.

Lineární metoda (TURČEK, 1955) jsem si částečně přizpůsobil, neboť biotopy v druhé polovině dubna jsou přehledné a i ptáci, kteří se pohybují po zemi, jsou dobře viditelní.

Šířku linie jsem stanovil na 50 m, rychlost chůze asi 100 m za 3 minuty. Registroval jsem jen ptáky na transektu trvale přítomné, nikoliv přeletující. Vzdálenost do šířky jsem odhadoval, délku linie i jednotlivých snímků jsem měřil krokováním a dodatečně podle mapy uprvoval. Hodnoty hustoty jsem počítal z úhrnné hodnoty linie všech snímků příslušného biotopu. Celkem jsem uskutečnil 39 kvantitativních snímků. Linie, kterou jsem prohlédl, je téměř 20 km dlouhá (27,53 km). Na louky a pastviny připadá 5 700 m, strniště po obilí s podsevem jetelotráv 5 270 m, víceleté pícniny 2 990 m, rozoraná pole 2 030 m, obiloviny 1 540 m. Aby bylo možné výsledky porovnat, provedl jsem sčítání na 100 ha (1 km²).

Pro porovnání jsem stanovil pět základních typů biotopu:

- a) louky a pastviny,
- b) po podzimní a zimní orbě rozoraná pole,
- c) strniště po sklízi z minulého roku s podsevem jetele a trav,
- d) víceleté pícniny: jetel, vojtěška, jetelotrávy,
- e) na pozemcích minulého roku zaseté ozimy: pšenice a žito.

2. DOBŮŽENÉ VÝSLEDKY

Od poloviny dubna jsou příletní skřivani polní většinou rozděleni do párů a hnízdní revíry obsazeny. Ptáci se drží v obsazeném prostoru a po vyrušení se do něj v krátké době vrací. Preferují určitá stanoviště, kde je dosažováno podstatně vyšší populační hustoty. Osídlení jednotlivých biotopů vyplývá z následující tabulky:

biotop	Počet snímků	ha	ex.	ex./100 ha
a) Louky a pastviny	13	23,50	6	21,05
b) Rozoraná pole	2	10,15	3	29,55
c) Strniště s podsevem	5	25,35	19	72,10
d) Víceleté pícniny	5	14,95	15	100,33
e) Ošiloviny	14	57,70	67	116,11
Celkem	39	137,65	110	79,9%

Tabulka č. 1: Početnost výskytu skřivana polního v jednotlivých biotopech v době 14. dubna do 30. dubna

a) **L o u k y a p a s t v i n y.** Louky bývají většinou založeny na vlhčích místech, podél potoků a řeky Labe. Pastviny jsou v prostředí sušším a značně rušeném zavlažováním (kejdováním) a ke konci dubna travu spásá dobytek. Skřivan jako stopní pták se vlhčím biotopům vyhýbá. Prohlédl jsem 23,5 ha plochy (z toho pastviny 21,81 ha) a zastihl jen 6 ptáků. V přepočtu na 100 ha je to pouhých 21,05 jedinců.

b) **P o l e** na podzim a začátkem zimy rozoraná hlubokou orbou. Biotop rovněž méně vhodný, chybí bylinný kryt. Ptáci do tohoto prostředí zalétují a zdržují se zde jen přechodně, neboť v hnízdním období jsou rozoraná pole brzy zemědělskou technikou

kou měněna a jsou osázena, případně oseta jerními plodinami. Hustota populace je proti předešlému biotopu poněkud vyšší - 29,55 jedince na 100 ha. Zjistil jsem 3 ptáky na 10,15 ha půdy.

c) **B t r n á š t ě** po obilí s podsevem jetele. Dostatek bylinného krytu, půda však není úplně zakryta rostlinami. Místy úplně volné plochy - patrně vymrzlý podsev jetele. Prohlédl jsem 26,35 ha pole a evidoval 19 ptáků. Početnost výskytu 72,10 ex. na 100 ha.

d) **V í c e l e t é p í c n i n y**: jetele a vojtěšky. V časném jaru ještě porost není vzrostlý, aby bránil výletu ptáků ze země, poskytuje dostatek vhodného krytu pro hnízda a potravní nabídka je optimální. Prohlédl jsem 14,95 ha biotopu a zjistil 15 ptáků. Výsledkem je 100,33 ptáků na 100 ha plochy.

e) **O b í l o v i n y**. (zimé žito a pšenice o výšce rostliny 8 - 15 cm. Dosud neúplný půdní zápoj - poskytuje dostatek místa pro sběr potravy, pohyb a vhodné prostředí pro umístění hnízd. Biotop, který svým plošným rozsahem je na předním místě obhospodařovaných zemědělských ploch, je i nejvíce využíván skřivánem polním. Prohlédl jsem 57,70 ha porostu a zaznamenal 67 dospělých ptáků. Početnost výskytu je zde nejvyšší a dosahuje 116,28 ex. na 100 ha.

3. DISKUSE

Početností výskytu skřivána polního v podmínkách Moravy se zabývali HAVLÍČEK a LELEK (1957), kteří provedli porovnání výskytu od poloh nejnižších (jižní Morava) až po nejvyšší (Jeseníky). Největší hustotu ptáků zjistili v biotopech, které jsou pro skřivany nejvýhodnější, tj. na neobhospodařovaných místech stepního rázu, kde počet jedinců dosáhá hodnoty 300 na 100 ha. Ve vyšších polohách a v méně vhodném prostředí jsou počty ptáků nižší. V podhůří Jeseníků, tj. v nejvyšších polohách polního hospodářství, je 11 - 87 jedinců na 100 ha. Ve vrcholových partiích Jeseníků nad horní hranicí lesa na horských loukách zjistili 54,8 ptáků

na 1 km². MILES (1975) poznamenává, že skřivana je v Krkonoších obvyklým druhem na suchých loukách subalpínského a alpínského typu. Údaje o početnosti pro toto prostředí neuvádí.

Výsledky získané v obcích v podhůří Krkonoš (Prosečné a Lánov) v nadmořské výšce 480 - 550 m se svým početním stavem přibližují i hodnotám, které byly typické pro podhůří Jeseníků. Louky a pastviny - 21,05 ptáků na 100 ha (podhůří Jeseníků 11), ornatiště - 29,55 (podhůří Jeseníků 31) jsou svými zjištěnými počty skoro shodné. Podstatnější rozdíly jsou již ve víceletých píchvích a obilovinách. Průměrná hodnota dosažená v nejvyšších polohách polního hospodářství v Jeseníkách je 30,3 jedince, u nás v Podkrkonoší 79,91 jedince na 100 ha.

4. SOUHRN

- a) Výzkum byl prováděn v roce 1981 a 1982 v obcích Prosečné a Lánov (okres Trutnov) linkovou metodou o šířce transektu 50 m. Sčítání jsem prováděl vždy dopoledne, kdy jsou ptáci nejaktivnější. Rychlost pohybu 100 m za 3 minuty.
- b) Uskutečnil jsem 39 kvantitativních snímků na celkové ploše 137,65 ha.
- c) Prohlédnutá linie byla dlouhá 27,53 km. Na louky a pastviny připadá 5 700 m, strniště po obilí s podsevem jetelotráv 5 270 m, víceleté píchviny 2 900 m, pole na podzim a v zimě rozoraná 2 030 m, obiloviny zaseté na podzim 6 - 15 cm vysoké 11 540 m.
- d) Na ploše 137,65 ha jsem zjistil 110 jedinců skřivana polního.
- e) Při přepočtu na 100 ha (1 km²) plochy připadá na louky a pastviny 21,05 ex., na rozoraná pole 29,55 ex., na plochy po obilí s podsevem jetele 72,1 ex., na víceleté píchviny 100,33 ex. a na obiloviny maximální počet ptáků, tj. 119,11 ex.

5. LITERATURA

- LELEK A., HAVLÍN J.: Početnost výskytu skřivana polního *Alauda alauda arvensis* L. na Moravě. Zoologické listy VI /XXI: 177 - 183 (1957).
- HELIG F.: Ptáci Krkonoš II. Kandidátská disertační práce. Správa Krnappu Vrchlabí (1975).
- TURČEK F. J.: Úvod do kvantitativního výzkumu populací ptáků a savců. Slovenská akadémia vied (1953).

Jan Grúz

343 75 i rosečné 31.

POPULAČNÍ HUSTOTA KÁNĚ LESNÍ (*DUTEO DUTEO* L.) V PODKRKONOŠÍ

Káně lesní je pták typický pro krajinu, kde se střídají pole a lesy. Zastihneme ji však i v rozsáhlých lesních komplexech a vysoko v horách.

Často se hovoří o přemnožení káně lesní. STVÍŘEK (1967) zveřejnil údaj, že 1 pár hnízdí v Krkonoších na ploše 500 ha. Jaenovancu zprávu jsem si chtěl ověřit v podmínkách Podkrkonoší a provedl jsem průzkum rozšíření káně na ploše 100 km² (10 000 ha) v oblasti mezi městy Vrchlabí a Hostinné. Domnívám se, že tato plocha je dostačující a reprezentativní.

Na jaře 1981 jsem intenzivně vyhledával ve zvolené oblasti káně lesní a zjišťoval obsazení hnízd. Celkem jsem našel 10 obsazených a 28 neobsazených hnízd, u dalších 2 párů pozorovaných kání jsem jejich hnízdění nálezem hnízda neprokázal. Uvažují-li celkem 12 párů kání lesních ve sledované oblasti, pak činí populační hustota v průměru 1 pár na 833 ha. Vzhledem k tomu, že lesy tvoří jen asi 25% rozlohy sledovaného území, připadá na 1 hnízdní pár 210 ha lesa.

Získané hodnoty lze porovnat s některými literárními sděleními z jiných území: DANKO v roce 1971 zjistil ve Velkém Kiliči (HUDEC, 1977) 1 pár na 220 ha lesa a v lesích nad 40 let věku 1 pár na 150 ha lesní plochy. Podle FERIANCE (1934) připadá v Šúru 1 pár na 100 ha lesní plochy. Také TURČEK (1953) zjistil podobné hodnoty pro Polanu a duhoňatkové lesy jižního Slovenska.

Lze tedy konstatovat, že v oblasti krkonošského podhů-

řít nelze hovořit o přemnožení káně lesní. Je zde sice hojnější než ve vyšších polohách Krkonoš, avšak méně častá než-li v jiných sledovaných oblastech naší republiky. Je proto nutné věnovat patřičnou pozornost její ochraně.

Pro zajímavost ještě uvádím, že jsem na ploše 10 000 ha našel pouze jediné obsazené hnízdo jestřába lesního, což je stav hodný vážného zamyšlení.

LITERATURA

- PERLADO O., 1964: Vtáky I. Stavovce Slovenska II. Bratislava.
HUDEC K., 1977: Fauna ČSSR. Ptáci 2. Akademie Praha, 1977.
STANĚK J., 1967: Dravci a sovy v oblasti Krkonošského národního parku, Zprávy Krnap, IV, 2: 19 - 22.
TUNČEK F.J., 1953: Ekologická analýza populace vtákov a savcov prirodzeného lesa na Polane (Slovensko). Rozpravy II. tř. čes. akademie, LXII(1952), 3: 1 - 51. Praha.

Jan Grúz

543 73 Prosečné 31

MODRÁK OBECNÝ TUNDROVÝ (LUSCINIA SVECICA SVECICA L.) V KRKONOŠÍCH

Při sledování výskytu ptactva krkonošského náhorního plató se prokazovala pravděpodobnost možného hnízdění u nás nového druhu - modráka obecného tundrového.

Poprvé jsem zastihl modráčka náhodile, při pěší túře Krkonošemi. Bylo to 10.5.1978, už v podvečer, na rozhraní světelnosti, kdy mě úplně zblízka překvapil; seděl na špici větévky kleče a choval se zvlášť rozčileně. Byl to sameček, který měl plný zobáček, pravděpodobně neel potravu. Pták ihned poté zmizel v kleči a teprve po chvíli se opět vynořil z porostu a silně se opět blízko mě ozýval výstražným re-re-re. e typicky při tom vzpřímeným ocáskem. V šeru se však už naprosto nedalo z krátkého setkání dále více pozorovat.

Toto krátké a zcela překvapivé setkání s modráčkem mě přivedlo na myšlenku, že tento druh v daném místě a prostoru

hnízdí. Čas mi však nedovolil zůstat tu i další den k podrobnějšímu sledování. Proto jsem svoje pozorování sdělil dr. Formánkovi, který zprostředkoval v úzké spolupráci s dr. Milešem bližší sledování v daném prostoru. A zejména úsilím dr. Milese se spolupracovníky bylo hnízdo následně poprvé u nás nalezeno. Článek o nálezu byl již publikován.

Z dalších pozorování tohoto druhu znamená některé zajímavější poznatky z jeho chování, především při průběhu hnízdění.

Zpěv modráčka je na lokalitě za dobré povětrnosti daleko slyšitelný, přibližně až 600 m. Zpívající samečci sloky svého zpěvu jednotlivě velmi odlišují a podle typického hlasového projevu, kdy každý z pěvců do svého repertoáru zařazuje slabiky upomínající vždy charakteristicky např. řábu (skřehotá), lelka, drozda atd., lze určit přítomnost daného ptáka na hnízdišti i příští rok. Tedy dobré rozlišení hlasu slouží stejně dobře jako kroužkování k určení přítomnosti téhož samečka v dalším roce na lokalitě.

Je rovněž zajímavé, že vlastní zpěv sameců neslyšíme na lokalitě nikdy pravidelně z hlediska dobrého počasí, ranní či po večerní době, za bezvětří, slunečna apod. Zpěv je nepravidelný. Tuto závislost zpěvu na denním cyklu jsem při svém častém pozorování nerozlišil.

Chování jednotlivých párů je různé. Zpravidla sameček svůj revír hájí zpěvem, ale také běháním po zemi a probíháním klečí. Pozoroval jsem i urputný souboj dvou samečků v kleči, kteří se setkali na společné líně hnízdního teritoria. Nelze však říci, že chování na hnízdišti je zvlášť nápadné, už tím, že se jedná o druh slavíka, který převážně žije nízko, v porostu kleče a travin. Sameček zpívá jak na vyvýšeném místě hnízdního biotopu, tak i v keřích kleče. Rád zpívá i za letu.

Ze sledování jednotlivých párů v hnízdním období je možno říci, že se opakovaně vrací do místa hnízdiště a zvolenému prostoru, kde již úspěšně vyhníždil, je věrný. Je však možný i výrazný terénní posun umístění hnízda téhož páru v jednotlivých letech po sobě.

Z dat nalezených hnízd a stavu vývoje probíhajícího

hnízdění při vzájemném srovnání je možno říci, že mezi hnízdy jsou výrazné rozdíly. Zaznamenali jsem je i v takovém rozsahu, že např. jeden hnízdící pár měl násadu vajíček těsně před líhnutím, zatímco jiný pár teprve dokončoval stavbu hnízda. I u téhož páru existují časové rozdíly v datu založení hnízda a v počátku kladení násady v jednotlivých letech.

První hnízda bývali zakládána zpravidla do terénních poloh, které jsou bez sněhu dříve, a porost v hnízdní době je tak už vzrostlejší, podklad sám je suchší.

Nejaktivnější období páru na lokalitě je v intervalu stavby hnízda a při krmení mláďat. Při zakládání stavby sameček překrásně zpívá, zpravidla blízko hnízda. Doprovází samičku při stavbě. V období vlastní snůšky se hnízdící pár potuluje v širokém okolí a chová se naprosto nenápadně. Klepá intenzivně zpěvu a tím také možnost dobře nebo snadněji při pochůzce v terénu ptáky vůbec objevit. V období vyseďování násady se sameček ozývá málo a nepravidelně. Pozoroval jsem chování samečka, když samička seděla na snůšce. Vždy navečer přiletěl do těsné blízkosti hnízda a přenocoval zcela blízko hnízda. V průběhu dne se naopak dost potuluje. Samička sedí na násadě velmi pevně. Při krmení mladých je modráček chování nenápadný, avšak oba staří ptáci jsou krotcí a krmí i z malé vzdálenosti.

Celkové chování modráčka tundrového možno charakterizovat tak, že se nelojí pozorovatele, tak jako zpravidla i jiné druhy hnízdící v extrémních vysokohorských podmínkách. Ptáky lze pozorovat i abnormálně blízko, a to obě pohlaví páru. Zbarvení jsou některé samice podobné samecům, kontury a barevné polohy překrásné náprsenky jsou téměř totožné. Vykazují tedy ve zbarvení náprsenky samičky značnou variabilitu.

Jeho hnízdním spoluobyvatelem je nejčastěji pěvuška modrá, linduška luční, čečetka.

Modráček neobývá na hnízdišti souvislé polohy směrku na vrcholové zóně luk a rašelinišť. Počet hnízdících párů je kriticky nízký, na lázi, kdy hnízdění může zcela zaniknout.

Pohužel nastává u tohoto vzácného druhu intenzivní sledování hnízd. Tuto skutečnost jsem ověřil přímo v terénu.

Tak v roce 1980 byla zničena zcela 2 hnízda se snůškou vajíček. V roce 1981 jsem zjistil přítomnost jen 3 párů. A o zničení hnízd neprokazovalo právě jistě zásah přírodního faktoru. Tento negativní jev, stejně jako nezbytná potřeba úplné ochrany druhu na teritoriu výskytu v celém reliefu jara a léta si vyžaduje, aby Správa Krkonošského národního parku přijala taxativní, naprosto rigorózní a nezvykle málo řádné ochranná opatření. Navrhuji omezit i kroužkování populace, přivolit na čas jen optické terénní sledování. Jestliže si uvědomíme integrující negativní vlivy, které člověk svou komplexní expanzí vnáší i do exponovaně chráněných částí rezervací, je požadavek úplné ochrany hnízdišť modráčka tundrového morální povinností. Prosím, aby můj podnět Správa Krkonošského národního parku ve Vrchlabí uvážila.

Ing. Václav Galášek

Brambořiková 2994

106 00 Praha 10

DŘEMLÍK TUNDROVÝ (FALCO CULMARIUS L.) V KRKONOŠÍCH

S tímto drobným dravcem, výrazně menším než poštolka, jsem se při svých pozorováních v Krkonoších setkal vícekrát. Uvádím podrobněji 2 místa výskytu, protože při soustředěném sledování je podle mě velmi blízko pravděpodobný nález hnízda.

Dne 10. srpna 1979 při pochůzce Stříbrným návrším, asi 1 km před Luční boudou směrem od Špindlerovky jsem na rozhraní kleče a luk pozoroval delší chvíli celý dospělý pár se 4 dobře létajícími a vyspělými mláďaty při lovu. Rodina ptáků lovila naveno nad polohami kleče, ohnisky skal a luk v linii volného pohybu od spojnice Špindlerovka - Luční bouda směrem k Rennerovkám. Lovící ptáky jsem pozoroval i z nadhledu a vylučuji záměnu s jiným druhem. Šedivá a hnědá barva z červení hřbetu je dobrým vodítkem. Navíc bylo toho dne překrásné sluneční počasí, a tak bylo možné s triedrem volně lovit ptáky dobře a bezpečně identifikovat. Ptáci při pátrání za potravou čile mávali křídly, často prová-

děli zvraty letu a kopírovali dobře reliéf terénu. Let byl hlitý a měl charakter volného bloučení. Prostředí sledování výskytu je vrcholová zóna a lze usuzovat na možné hnízdění - jistěji v naší části hor. Polská strana neskýtá optimálnější hnízdní biotop.

Při pozorování ptactva Kotelních jam a Pančavské louky jsem v roce 1981, dne 7.5., zastihl dvakrát po sobě samec dřevlíka tundravního při přeletu hrany Kotelních jam v prostoru Harrachovských kamenů. Sameček propátral část plošných luk nízkým ostrým letem, až mi zmizel ze zorného pole triedru.

Na velmi prováděpodobné a možné hnízdění celého páru usuzuji z pozorování v roce 1981. V různých intervalech jsem celý pár pozoroval ve dnech 10.5. až 14.5.1981. Po celou dobu pozorování se oba staří ptáci drželi výhradně terénu Kotelních jam v místech, kde středem Kotle vybíhá odspodu přímkou nahoru skalní masív. Pár obletoval spodní část tohoto vystouplého masívu a přitom zaletoval do kontaktních sarkových poloh, zíruba na příčné spojnici Jestřábi boudy - Dvořačky. Sledování a pozorování těchto drobných dravečků je krásné, zejména jestliže pozorujeme dobře kontrastujícím triedrem ze slunečného počasí a vysoko z nadhledu.

Z míst výskytu svého pozorování v Krkonoších usuzuji, že dravčík hnízdí u nás po způsobu sokola - na skalách, pravděpodobně bez stavby hnízda, obsadí nějaký vhodný výčnělek, kapsu nebo zátěku.

Sledoval jsem rovněž, jak se k dravcům chovají jiní ptáci. Byl jsem svědkem toho, jak z usazeného prostoru pár dřevlíků ostře vyháněl kukačku a to opakovaně, jakmile zjistil její přítomnost. Jedenkrát jsem viděl drobnou čečetku, které při přeletu Kotle ostře zaútočila na klidně sedícího samečka na hraně skály. Protože oba dravci spolu velmi hájili popsané zúžené teritorium a převážně se tu zdržovali, nabyl jsem na jistotě, že právě zde pár hnízdí. A napovídají tomu i vlastnosti a způsoby chování sokola.

Na horách je však limitujícím faktorem počasí. A Kotelní jámy mají navíc specifický charakter, kdy dobrá viditelnost je vzácná. I tato okolnost velmi znesnadňuje pozorová-

ní a k tomu se druží neschůdný terén a přímá ochrana území jako chráněné rezervace. Ochrana lokality Kotelních jam je však více než opodstatněná.

. První nález hnízda jsem nezaznamenal. Svá pozorování uvádím ve snaze pomoci sledování tohoto vzácného dravčíka a prokázat jeho hnízdění i pro horstvo Krkonoš.

Ing. Václav Galášek

Bratřovická 2994
100 00 Praha 10

VÝSKYT MOUDĚVLÁČKA LUŽNÍHO (REINIZ PENDULINUS L.) V RÁKOSINĚ U PILNÍKOVA (OKRES TRUTNOV)

Staršího ptáka jsem chytil 22. července 1981 na severo-východním okraji rákosiny v Pilníkově, okres Trutnov (360 m n.m.) do dvanáctimetrové japonské sítě s oky 17 mm. Zjistil jsem následující údaje: délka křídel 55 mm, ocasu 45 mm, hmotnost 10,2 g. Mouděvláčka jsem po změření, zvážení a okroužkování ihned vypustil.

Ochranařský výzkum byl zde zahájen již v roce 1974 návrhem na zřízení státní přírodní rezervace, případně chráněného území. Jedná se o komplex bažin a rákosin v Podkrkonoší ojedinělý, o rozloze asi 50 ha. Rozsáhlé rákosové porosty jsou prostoupeny zejména vrhami a olšemi. Souvhlá vodní plochy je málo - ve Starých Lukách je rybníček o rozloze asi 0,5 ha a v rákosině u Pilníkova vystupuje voda na povrch jen v menších ploškách, zvláště v příkopech a strouhách.

Nález dospělého jedince mouděvláčka lužního v hnízdní době v rákosině u Pilníkova a Starých Luků je po několikátém intenzivním výzkumu této lokality dosti překvapujícím zjištěním.

I když odchyt na zmíněném stanovišti pokračoval do 30. července, nebyl již další pták tohoto druhu zjištěn ani chyten. Patrně šlo o jedince, který zdejší lokalitou asi jen protáhoval. Zda se jednalo o ptáka v rákosině hnízdícího,

prokáže pokračující průzkum a případný nález hnízda.

Jan Grúz

548 73 Prosošné 31

ROK 1981 V ZÁMECKÉM PÁRKU VE VICHLAŠÍ

V souladu s plánem rozšíření naučné stezky pokračovala výstavba dalších objektů jak v zámeckém parku, tak na pozemku u zámecké kaple.

V minulém roce bylo na naučnou stezku zbudováno 5 průchozích voliér, výběh pro spárkatou zvěř, odchovné voliéry pro bažanty, koroptve a křepelky v provozní části zámeckého parku a karanténní boxy pro spárkatou zvěř a drobné šelmy.

Pět průchozích voliér bylo postaveno v okrajové partii zámeckého parku vedle skalky. Voliéry byly zpřístupněny dne 12.8.1981 a v jednotlivých částech byly umístěny tyto druhy ptáků:

1. vol. - holub doupňák
2. vol. - havran polní a vrána obecná šedá
3. vol. - výr velký
4. vol. - holub hřivnáč
5. vol. - straka obecná

Uvnitř voliéry je přístupový chodník pro návštěvníky a jednotlivé díly oddělují dveře se samozavíračem BRANO. Při otevření voliéry byla provedena kontrola chování návštěvníků a ptáků ve voliéře. Hloubka voliéry přes 6 m stačí k tomu, aby poskytla ptákům dostatečný prostor.

Pro návštěvníky má tento typ voliér výhodu v tom, že při sledování zvěře nepůsobí rušivý vliv pletiva. Při pozorování chování návštěvníků a zvířat byla provedena kontrola návštěvnosti zámeckého parku. Ze zjištěného průměru se odhaduje návštěvnost asi 100 - 150 tisíc osob za rok.

Dalším zařízením, které bylo zpřístupněno veřejnosti dne 1.8.1981, byl výběh spárkaté zvěře na pozemku u zámecké kaple. Pro návštěvníky byl otevřen dřevěný přechod přes místní komunikaci a vyvýšený chodník procházející celým výběhem. Na ploše asi 0,5 ha je možno vádět: 5 ks dančí zvěře (z toho 1 letošní mládě), 5 ks muflonů (2 odchované mláďata) a 4 ks srnčí zvěře.

ihned po zpřístupnění byl zaznamenán veliký zájem o zařízení, jak ze strany domácích, tak i zahraničních návštěvníků. Zvěř se chová naprosto klidně a neruší ji ani provoz při budování komunikací, kanalizace apod. na pozemku u zámecké kaple. Vo výběhu musel být oplocon porost pámelníku, protože docházelo k nadměrnému okusu. Trávníková plocha byla uvláčená a uhrabána.

Výhodou tohoto výběhu je především přímý kontakt návštěvníků s chovanou zvěří.

Na pozemku u zámecké kaple se připravuje rozšíření naučné stezky budováním dalších voliér pro drobné šelmy, rysy, dravce, sovy apod. V současnosti jsou na pozemku dokončeny asfaltové cesty, kanalizace, vodovodní a elektrická přípojka, základy voliér, oplocení, částečně veřejné osvětlení a budova provozního a sociálního zařízení. S ukončením všech prací se počítá v roce 1982.

V provozní části zámeckého parku bylo v květnu zbudováno 10 odchovných voliér pro bažanty, koroptve a křepelky. Do některých těchto voliér byli umístěni i drobní ptáci, jako např. pár ovrčal (zahnízdily, ale nepodařilo se odchovat mladé), hýlů rudých apod.

Výběhy byly v malém výběhu vedle malého rybníka zbudovány keramické boxy pro spárkatou zvěř, které byly minulého roku využity pro léčení kokcidiozy u srnčí, dančí a mufloní zvěře. K podobným účelům slouží i přístřešek s boxy pro drobné šelmy.

Výstavba naučné stezky bude pokračovat i v letošním roce. Hlavní důraz bude kladen na zajištění požadavků návštěvníků a hlavně chovaných zvířat.

Ing. Jiří Frocházka
Správa Krnapu, Vrchlabí

ODCHOV TETŘEVA HLUŠCE (TETRAO UROGALLUS L.) NA RÝCHORÁCH

Na podzim roku 1980 na základě rozhodnutí ONV v Trutnově a souhlasu LZ Horní Maršov a MŠ Šabí vybudovala Správa Krkonošského národního parku na Rýchorách chovatelské zaří-

zení k odchovu tetřeva hlušce. V tomto zařízení byli chováni od února 1981 2 kohouti a 2 slepice tetřeva. Po úspěšném průběhu toku, vlastně v přirozených podmínkách pro tetřevy vhodného biotopu, činila snůška u první slepice 8 vajec a u druhé slepice 9 vajec. Ze 17 vajec se vylíhlo 15 kuřat (tj. 88% líhivost). Odchov po šesti týdnech (kritické období) činil 13 kuřat. Na základě zkušeností z chovu jak ve Vrchlabí, tak na Rýchorách bylo rozhodnuto rozšířit stávající zařízení na Rýchorách tak, aby mohlo základní reprodukční hejno v příznivých podmínkách úspěšně odchovat minimálně reintrodukční limit každoroční populace. (V zahraničí činí až 40 ks odrostlých kuřat.) Realizaci zařízení zajišťuje odbor terénní služby Správy Krnappu.

Milan Fikejs

Správa Krnappu, Vrchlabí

KRÁTKODOBÉ ZKLIDNĚNÍ LAŽANTŮ

Pod tímto názvem vyšel v Informačních zprávách pro veterinární a zemědělskou praxi číslo 3/1981 na straně 18 a 19 článek MUDr. D.Zaoralové z OVZ Kroměříž. V tomto článku popisuje autorka použití veterinárního přípravku Sedophenu Spofa ke zklidnění odchovávaných lažantů při přepravě, čímž se zamezuje ztrátám a ulehčuje se práce ošetřujícímu personálu.

Tímto úvodem bych rád odpověděl na článek M.Smrčka z Prahy, uvedený v Brunelle 1/1981 na straně 13 a 14. V tomto článku mi autor vytýká používání narkotik při zklidňování ptáků (viz Brunelle 2/1981 - Zklidnění čerstvě odchycených ptáků chlorpromazinem).

Pojem narkotika, který Martin Smrček použil, je vyhrazen pouze pro látky, u nichž je nebezpečí navození narkománie. To je schopnost vyvolat psychickou a fyzickou závislost. Chlorpromazin nelze k těmto látkám zařazovat. Úvodní řádky taktéž odpovídají na výtku M.Smrčka, že techniku zklidňování zvířat nepoužívají ani profesionálové.

Tímto sdělením bych nerad zlehčoval klasickou metodu používanou M.Šarčkem jako neúčinnou.

To, který postup je vhodnější, zda promedikace léčiv, nebo klasická metoda, může ukázat jen srovnávací studie. Studii by bylo vhodné provést na některém lůžném ptáčí druhu, který špatně snáší zajetí, např. na vrabci domácím.

MUDr. PhDr. Kryštof Harant
Ve Lhotkách 1512
550 03 Pardubice

Křídelní vzorec pěvušky modré (TRUNELLA MODULARIS /L./)

Tvar křídla patří k významným morfologickým znakům ptáček. Nedostatky dosavadních metod (Kipp 1959, Holyňski 1965, Busse 1967, Fartrádge 1970) však dosud znemožňovaly jeho podrobnější biometrické vyhodnocení. Vyvinul jsem proto na základě obecných statistických teorií metodu novou (Mlíkovský 1978), kterou v této práci používám k analýze vnitrodruhové proměnlivosti tvaru křídla pěvušky modré.

Pěvušky byly vesměs chytány v oblasti Krkonoš, zejména v rámci Akce Balt. Materiál mi byl laskavě poskytnut dr. J. Hilesem, ing. H. Heberem a J. Grúzem, jimž všem za něj srdečně děkuji, a zahrnuje i měření vlastností. Pěvušky byly chytány a měřeny od dubna do září, většinou však v červnu a červenci. Křídelní vzorce byly měřeny podle metodiky Akce Balt (viz Busse a Gromadská 1968, Busse a Kenia 1970, Záruža 1975, 1977) a vyhodnoceny podle vlastní metodiky (Mlíkovský 1978, 1982). Použita byla jen měření adultních ptáček se známým pohlavím, tj. 20 samců a 24 samic.

Křídelní vzorec pěvušky modré je pro adultní samce:

-; $4.71 \pm 1.18(3-7)$, $0.75 \pm 0.70(0-2)$, $0 \pm 0(0-0)$, $0.04 \pm 0.19(0-1)$,
 $2.14 \pm 0.97(1-5)$, $6.96 \pm 1.10(5-10)$, $9.50 \pm 1.20(7-11)$

pro adultní samice:

-; $4.67 \pm 1.01(2-7)$, $0.58 \pm 0.65(0-2)$, $0.04 \pm 0.20(0-1)$, $0 \pm 0(0-0)$,
 $2.38 \pm 0.92(1-5)$, $7.00 \pm 0.93(5-9)$, $9.25 \pm 1.03(7-11)$

Zaznamenány jsou zde pro každou z vnějších 8 ručních letek

popořadě její průměrný odstup od špičky křídla \pm střední směrodatná odchylka tohoto odstupů a v závorkách minimální a maximální hodnota tohoto odstupů. Všechny údaje jsou v milimetrech.

Průměrná délka křídla měřených adultních samců pěvušky modré byla 70.96 ± 1.71 mm, měřených adultních samic 68.06 ± 2.28 mm. Rozdíl je statisticky signifikantní při $p = 0.05$ (testováno χ^2 - testem).

Špičatost křídla byla pro změřené adultní samce 0.0430 ± 0.0115 , pro změřené adultní samice 0.0459 ± 0.0089 . Rozdíl není podle χ^2 -testu statisticky signifikantní ani při $p = 0.05$.

Symetričnost špičky křídla byla u změřených adultních samců 1.7937 ± 0.0055 , u změřených adultních samic 1.7945 ± 0.0052 . Ani tento rozdíl není podle χ^2 -testu při $p = 0.05$ statisticky významný.

Pozoruhodné je, že podle statistických testů nejsou ani špičatost křídla ani symetričnost jeho špičky korelovány ani s délkou křídla ani samy mezi sebou.

LITERATURA

- DUSSE P., 1967: Zastosowanie liczbowych współczynników skrzydła. Notatki orn. 8: 1 - 8.
- DUSSE P., a GROMADSKI M., 1968: Die Aktion Baltic. Untersuchungen des Vogelzuges an der polnischen Ostseeküste. Orn. Rundbrief Mecklenburgs N.F. 1: 7 - 17.
- DUSSE P. a KANIA W., 1970: Akcja Bałtycka 1961-1967. Metody pracy. Acta orn. 12: 229 - 267.
- HOLYŠKÍ R., 1965: Metody analýzy zmienności formuly skrzydła ptaków. Notatki orn. 6: 21 - 25.
- KIPP F.A., 1959: Der Handflügelindex als flugbiologisches Mass. Vogelwarte 20: 77 - 83.
- MLÍKOVSKÝ J., 1978: Die Flügelformel der Vögel und ihre Auswertung. Vogelwarte 29: 258 - 272.
- MLÍKOVSKÝ J., 1982: Biometrische Untersuchungen zum Geschlechtsdimorphismus in der Flügelform von *Fringilla coelebs* Passeriformes: Fringillidae. Vogelwarte 33: v tisku.
- PARTTRIDGE L., 1976: Some aspects of the morphology of blue tits (*Parus caeruleus*) and coal tits (*Parus ater*) in relation to their behaviour. C.Zool. 179: 121 - 133.

- ZÁRUBA H., 1975: Metodika kroužkování a získávání některých dat v ornitologii. Praha, 72 pp.
- ZÁRUBA H., 1977: Methodische Hinweise für Jäger. Neubrandenburg, 55 pp.

Jiří Mlíkovský
MÚ ČSAV, odd. evoluční biologie
Na Polimance 5
120 00 Praha 2

UPEVNĚVÁNÍ PTAČÍCH BUDEK

Již několik let se zabývá hnízdní biologií našich drobných doupníků (rod *Larus*, *Sitta*, *Certhia*, *Phoenicurus*, *Ficedula*) a přilákáním těchto pěvců pomocí umělých hnízdních dutin (budek) do lesních porostů, s možností jejich využití v ekologické ochraně lesa.

Vyzkoušel jsem již řadu různých typů ptačích budek (výkonných) a způsoby jejich upravení, jež jsou popsány v české ornitologické a jiné ochranné literatuře. V tomto příspěvku chci seznámit ornitology - ochránáře s jedním způsobem zavěšování budek, který se mi nejlépe osvědčil pro svoji jednoduchost a praktičnost.

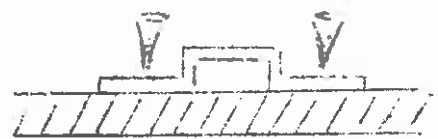
Tento způsob práce je následující: Na horní třetinu vnější zadní stěny hotové budky upevníme (přibijeme nebo přišroubujeme) předem upravené závěsné očko z pásové oceli (obr.1). Vhodné je pásové oceli o síle 2 mm a šíři asi 15 mm, neboť je dobře ohybatelná a pro tento účel dostatečně pevná. Potom upevníme na závěsnou lištu skobu vyrobenou také z pásové oceli (obr.2). Na výrobu závěsného mechanismu lze výhodně využít pásové oceli, z které jsou vyrobeny úhelníky na strom, a v nichž už jsou předvrtány otvory pro vruty. Po upevnění obou částí závěsu už jenom závěsnou lištu těsným způsobem přibijeme na kmen stromu a budku na ně zavěšíme (obr.3).

Budky vyvěšujeme do takové výšky nad zem, alychom na ně dosáhli ze země, nebo za použití krátkého přenosného žebříku. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že budky pověšené 2 m nad zemí jsou osídlovány běžnými druhy drobných

doupníků, jako jsou *Larus major*, *F. caeruleus*, *F. ater*, *F. cristatus*, *F. palustris*, *Sitta europaea*, *Phoenicurus phoenicurus*, *Ficedula hypoleuca*, *F. albicollis*, a při použití speciálních budek pro šoupálky také oběma druhy rodu *Gerthia*.

Tento typ závěsu má několik nesporných výhod: budku lze snadno sundat a veškeré manipulace, jako je kontrola otezení v hnízdním období, kroučkování uládat a podzimní čištění, lze provádět na zemi. Při kontrole většího množství budek je markentní také časová úspora.

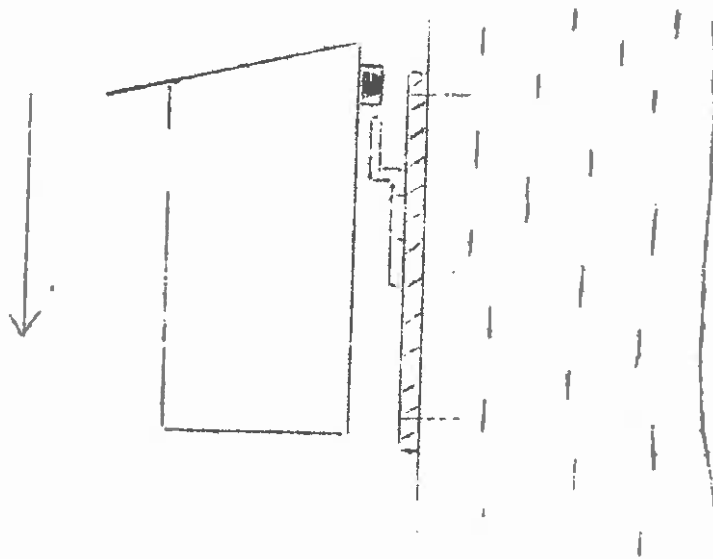
Jedinou nevýhodou tohoto závěsu je snadná možnost odcizení budky nepovolanými osobami, hlavně při vyvěšování do výšky 2 m; to se ovšem může stát i u budek pevně přibitých.

Obr. 1 - Závěsné očko z pásové oceli a jeho montáž na zadní stěnu budky

Obr. 2 - Klouba z pásové oceli a její montáž na závěsnou lištu

Obr. 3 - Schéma způsobu zavěšení hotové lučky

Jaroslav Kurec

Provozdín 92

471 61 Jestřebí

EXPEDICE BŽERAN 1981

Již tradiční přírodovědná expedice Okresního domu pionýrů a mládeže v Trutnově směřovala ve dnech 4. - 19.7.1981 do Bulharské lidové republiky. Cílem byla především jihozápadní část Bulharska v okolí města Melnik a nejvyšší balkánské pohoří Rila. Navštívené oblasti umožňovaly seznámit se s přírodou Bulharska od její mediteránní subtropické části až po alpské horské vrcholy.

K letošní expedici se zúčastnili někteří členové ornitologické sekce při správě Krnapu (Věra Lněničková, Josef Kalenský, RNDr. Petr Hiles, Radoslav Šikora a Martin Smola), z Pardubic byl přítomen Milan Hošek. Pro členy ornitologické sekce se tak naskytla možnost pozorovat u nás velmi vzácné nebo vůbec se nevyskytující ptáčí druhy, z nichž některé dosahují právě v Bulharsku hranice svého zeměpisného rozšíření.

Po dlouhé jízdě autobusem se první krátká zastávka s možností ornitologických pozorování naskytla již 5.7. na hraničním přechodu mezi říčními přístavy Calafat na rumun-

ském a Vidin na bulharském břehu Dunaje. Při přeplavbě našeho expedičního autobusu přes široký Dunaj jsme pozorovali přeletující volavky střelkáté (*Ardeetta garzetta*), volavky vlnaté (*Ardeola ralloides*) a kormorány malé (*Phalacrocorax pygmaeus*). Zdálo se, že někteří z těchto ptáků obývají nedozelý, vysokými stromy porostlý ostrov. Spatřili jsme zde též několik rybáků bahenních (*Chlidonias hybrida*), 2 racky střelkáté (*Larus argentatus*), volavky popelavé (*Ardea cinerea*) a volavku červenou (*Ardea purpurea*).

Téhož dne jsme dojeli až k městu Bělogradčik, kde jsme se utábořili v romantickém údolí otklopeném vysokými skalami a porostlých krystalických slupenců. Ihned jsme zahájili ornitologický průzkum, který spočíval ve vzdušném pozorování a v odchytu ptáků do ornitologických sítí. K úspěchu nám měl dopomoci i ochočený sýček obecný (*Athene noctua*), na kterého drobní ptáci hlasitě útočí a tím se prozradí. K našemu zklamání zde však v křovinách a lesnících porostech byly přítomny jen i u nás obvyklé druhy ptáků jako kos černý, zvonek zelený, brhlík lesní, stehlík obecný, sýkora koňadra, červenka obecná apod. Zajímavější výsledky přinesl průzkum skal, kde jsme našli malou hnízdní kolonii vlaštovek skalních (*Hirundo daurica*). Podle mapek rozšíření ve známých atlasech ptáků se mohlo jednat o jedno z jejich nejsevernějších evropských hnízdišť. V blízkosti tábora jsme spatřili 2 kroužící orly skalní (*Aquila chrysaetos*) a včelojeda lesního (*Pernis apivorus*). Do ornitologických sítí se nám večer chytli netopýři - 2 vrápenci velcí (*Rhinolophus ferrus-equinum*) a 1 netopýř hvízdavý (*Pipistrellus pipistrellus*). Netopýři ornitologické sítě velmi poškozují, a proto jsme je přes noc raději stáhli.

Při návštěvě přírodovědného muzea v Bělogradčiku jsme se zajímavým způsobem seznámili s ředitelem muzea E. Džuminškin. Uviděli jsme ho právě v okamžiku, když na posečené louce před muzeem chytil velkou zmljů růžkatou (*Vipera ammodytes*) pro muzejní sbírky. Ukázal nám i preparační dílnu muzea a téhož dne navštívil náš tábor. Večer nás pozval znovu do muzea, kde nám promítl sérii diapozitivů o ptactvu zalejšího kraje, a příští den nás dovedl do krásných skalnatých par-

tlí k hnízdění supa mnohožrouta (*Neophron perenopterus*) a orlíka krátkoprstého (*Circus galliopus*). Sup mnohožrout se nám sice neukázal, zato orlíka krátkoprstého jsme spatřili několikrát. Dozvěděli jsme se také, že pracovníci zdejšího muzea provádějí intenzivní ornitologickou činnost. Jsou vyvěšeny též japonskémi ornitologickými sítěmi a ptačími kroužky švédské výroby a ročně kroužkují asi tisíc ptáků. V širokém okolí muzea bylo vyvěšeno množství ptačích buděk, podle číslování na nich jich bylo přes 500.

Keďo další cesta vedla do Plovdivu, kde jsme měli v plánu zhlédnout světovou mysliveckou výstavu Expo 81. Přenocovali jsme u obce Čelopeč asi 50 km východně od Sofie, kde měla svoji lokalitu mineralogická sekce. V kulturní krajině v okolí továrny na zpracování rud, která se po ornitologické stránce nejevila nikterak pozoruhodná, jsme pozorovali ze zajímavějších druhů jen bramborničky černohlavé (*Saxicola torquata*) a konipasý luční černohlavé (*Motacilla flava feldegg*). Do několika sítí, které jsme napnuli do blízkých keřů, se lapil pro nás nový ptačí druh, pěkně vybarvený samoc vrabce pokřovního (*Passer hispaniolensis*). Podle mapek rozšíření v našich určovacích klíčích se má vyskytovat jen na jihu Bulharska, je však o něm známo, že se v posledních letech šíří na sever. Vyskytoval se zde spolu s vrabci domácími i vrabci polními. Domnívali jsme se, že se s ním budeme setkávat i v jiných částech Bulharska, kupodivu jsme jej však již vícekrát během expedice nespattřili.

Švětová myslivecká výstava Expo 81 v Plovdivu nás v mnoha směrech nadchla i po stránce ornitologické. Unikátní byla např. ukázka variabilitaty jespáků bojovných (*Phalacrocorax pugnax*) v polské expozici, upoutal nás soubor telekovovitých ptáků v sovětské expozici apod., škoda jen, že na prohlídku celé výstavy bylo málo času.

Po zhlédnutí výstavy jsme zamířili přes romantické Rožnovo na severozápadě Bulharska do okolí města Melnik, kolem něhož se tyčily vysoké srázné skály nejrozmanitějších tvarů, nazývané zemní pyramidy, které vznikly zvětráváním sprašových usazenin.

Už cestou k Melniku jsme pozorovali na drátech vláhy

pestré (*Hierops apiaster*) a spatřili jsme 2 luňáky hnědé (*Milvus migrans*). Ihned při příjezdu do Melniku jsme nad naším tábořištěm viděli ve vzduchu prohánět se četné ptáky. Kromě vlaštovek obecných a jiřiček obecných to byly nejen nám již známé vlaštovky skalní, ale též břehule skalní (*Ptyonoprogne rupestris*) a rorýsi velcí (*Apus melba*). Hnízda vlaštovek skalních i břehulí skalních se nám po chvíli podařilo objevit; břehule skalní dosud krmily mládě.

V dalších dvou dnech jsme okolí tábora podrobili podrobnějšímu průzkumu, byli jsme však poněkud zklamáni. Převládající suché vyprahlé stráně hostály jen málo ptačích druhů (nejhojnější z nich byl ťuhýk obecný a strnad luční), více ptáků se zdržovalo jen v porostech podél vodních toků a v údolích. Zde jsme nejčastěji zaslechli i spatřili žluvu hajní a slavíka obecného a další i u nás obvyklé druhy ptáků. V prostorách jednoho hospodářského stavení jsme pozorovali zblízka vyvedenou rodinu sýčků obecných. Nejzajímavější pozorování jsme měli při silnici podél řeky Strumy ve louci k letišti. Spatřili jsme zde dosud zpívající strnady evrčivé (*Emberiza cirrus*), bramborničky černohlavé a vlny pestré. Největším zážitkem byli pro nás mandelíci hajní (*Coracias garrulus*), kteří v počtu 13 jedinců poletovali po způsobu vlaštovek a jiřiček vysoko po obloze. Z velkých ptáků, na které jsme byli nejvíce zvědaví, nad námi přelétl na jedné z našich exkurzí nízko nad našimi hlavami sup urchožrout. Do nárazových sítí, které jsme umístili u našeho tábora, se pochytilo nejvíce dlasků tlustozubých, kteří sem zaletovali k hrbmadě vylišovaných semen vinné révy.

Kromě ornitologických zážitků nás upoutal i pro nás nezvyklý, takřka mediteránní ráz krajiny. Častou pěstovanou rostlinou zde byl tabák, jehož listy se sušily pod igelitovými zástěnami snad u každého stavení, hojnými dřevinami zde byly moruše a fíkovníky. Všude, kde to bylo jen trochu možné, rostla vinná réva a u všech stavení byla políčka s rajčaty, paprikami a jinými teplomilnými plodinami. Obdivovali jsme též důmyslně vyludované zavodňovací stružky, kterými byly vyprahlé svahy místy protkány. Rychle proudící čis-

tá a studená voda, která jimi protékala, prozrazovala, že vysoké pohoří Pirin, jehož vrcholy se tyčily na obzoru, je nedaleko před námi.

Dalším cílem naší expedice bylo nejvyšší balkánské pohoří Rila, jehož nejvyšší vrchol Mueala dosahuje výše 2925 m n.m. Před výstupem do vysokých horských poloh jsme navštívili Rilský monastýr, světoznámý památník bulharských dějin a národní kultury a prohlédli si sbírky zdejšího historického muzea.

Utábořili jsme se v kempu Partizanskoja Poljana (asi 1500 m n.m.), obklopeném horskými štíty, kterým vévodil vrchol Malovic (1729 m n.m.). Kolem tábořiště byl vysoký vzrostlý les tvořený především luky, jedlemi, smrkem a borovicí lesní a borovicí rumelskou (*Pinus peuce*). Mohutnost a výška stromů byla u nás nevidaná. Bylo zapotřebí několika lidí, aby kmemy stromů s roztaženými pažemi objali. Kůra i větve stromů byly obrostlé nápadnými provazcovitými lišejníky r.Usnea, které splývaly v souvislý hustý pokryv. Vzpomněli jsme si, že i krkonošské lesy hostily v minulosti tyto nápadné lišejníky, kterým se říkalo lidově "Krkonošovy vousy", nyní však již v důsledku znečištění ovzduší zcela vymizely. Při výstupu do vyšších horských poloh se výška stromů snižovala a po dosažení horní lesní hranice následovalo pásmo kosodřeviny, pásmo alpských luk a místy byla dosud přítomna rozsáhlá sněhová pole.

Avifauna v okolí tábořiště se vcelku nelišila od ptactva lesa vyšších poloh Krkonoš. Hojnými druhy zde byly zejména pěnkava obecná, sýkora uhelníček a červenka obecná, často bylo slyšet houkání holuba hřivnáče a křik sojky obecné a ořešníka kropenatého, spatřili jsme zde však i poletující vlaštovku skalní. Při dalším výstupu směrem k horní lesní hranici viděli někteří z členů expedice zblízka skupinu jeřábků lesních (*Tetrastes bonasia*). V místech, kde již končil les a začínalo rozvolněné pásmo kosodřeviny, byla obilivovala rozkvetlá horské louky, kde mezi četnými pestře kvetoucími horskými bylinami upoutávaly pozornost zejména červeně a žlutě kvetoucí lilie. Ve výšce kolem 2000 m n.m. nás překvapil výskyt břehulí skalních, které

poletovaly okolo skalních stěn a dosud krmily v hnízdech mladé (13.7.). Na dvou místech jsme spatřili asi 50 exemplářů. Olivěvila se i kavčata šlutozula (*Tyrrococcyx graculus*), náležející k typickým představitelům avifauny vyšších hor jižní Evropy. Viděli jsme je v počtu asi 10 jedinců běhat po zemi i kroužit ve výši. Za nejcennější ornitologické pozorování však považovat spatření 3 skřivanů ouškatých (*Tremophila alpestris*), kteří obývali kamenitou zaplevelenou pastvanu v blízkosti vysokohorské salaše v nadmořské výšce asi 2200 m. Tito ptáci hnízdí kromě oblasti tunder i v alpském stupni nejvyšších balkánských hor. V hustých porostech šťovíků, které zde místy přovládaly, byla hojná i konopka obecná a hrabáček hnědý, na skalách a balvanech posedávaly lindušky horské.

Téhož dne (13.7.) jsme učinili další objev. V blízkosti horní lesní hranice jsme v zalesněném svahu nad táborem (asi 1800 m n.m.) za pomoci sýčka odchytili do sítě pár strnadů viničných (*Emberiza cinerea*), který zde krmil ještě špatně létající mláďata. Překvapilo nás, že tento teplomilný druh obývá tak vysoké horské polohy, zatímco tam, kde bychom ho předpokládali (ve stráních a vinicích v okolí Melniku), jsme ho nespattřili. Zajímavé bylo, že i samice z tohoto páru měla zřetelně černobílou hlavu a zbarvení se nijak nelišila od samce. To, že se jednalo o samici, prozradila jen zřetelná hnízdní nažina, která u samce chyběla.

Počasi v Rile nám však příliš nepřálo, a proto jsme museli z promočenými steny hory předčasně opustit. 14.7. jsme si zvolili nové tábořiště u obce Košerinovo u Rilského potoka. I když i odtud byla vidět sněhová pole vrcholů Rily, octli jsme se opět rázem ve vyprahlé krajině, kde se jen stěží hledal úkryt před pálicími slunečními paprsky. Do sítě, kam jsme napnuli do polřečnických řídkých porostů, se nám chytil kulík říční (*Charadrius dubius*), od kterého jsme našli i právě narozená mláďata, ledňáček říční, žluvy hajní, pěnice vlašské (*Sylvia nisoria*), slavík obecný a další i u nás obvyklí ptáci. V blízkosti tábora jsme objevili i čaud hnízdicí šuhýky menší (*Lanius minor*). Ti však byli opatrní a na sýčka obecného, kolem něhož jsme umístili

nárazové síti, nezaútočili. Zato řuhýků obecných se chytlo hned několik a v síti uvízl i na sýčku dorážející straka-poud jášní (*Dendrocopos syriacus*).

Nás pobyt v Bulharsku se pomalu chýlil ke konci a následující den (18.7.) jsme se již vydali na dalekou cestu k domovu. I při jízdě autobusem jsme mohli pozorovat ornitologické zajímavosti. Tak na jedné nevolké opuštěné budově jsme viděli 4 obsazené hnízdo čápa bílého a na neďalekých budovách byla hnízda další. U silnice jsme míjeli velkou kolonii vln apod.

V blízkosti Sofie, kde jsme přenocovali, nám večer předváděly své hlasové projevy lelek lesní (*Caprimulgus europaeus*) a chrčástal polní (*Orex crex*). 18.7. jsme tábořili v mineralogicky zajímavé lokalitě u Lakatniku, kde byly velké doly na měď. I o ornitologické stránce však byla tato lokalita chudá, upoutal nás pouze v noci zpívající skřivan lesní (*Lullula arborea*). Zato zde bylo mnoho netopýřů.

Cestou nazpět jsme na rozdíl od příjezdu absolvovali území Bulharska ve dne, takže jsme mohli plně obdivovat nádherné horské scenérie, z nichž snad nejkrásnější byly ty, které jsme míjely při jízdě podél řeky Iskar.

Krásné rozloučení nám připravil i Dunaj na hraničním přechodu ve Vidinu. Během několika hodinové vynucené přestávky, kdy jsme měli potíže s převozem našeho autobusu na rumunský břeh, přelétávala nad Dunajem hejna kormoránů velkých (*Phalacrocorax carbo*) i kormoránů malých, volavek bílých (*Casmerodius albus*), volavek stříbrných, volavek vlasatých, volavek popelavých a kvakošů nočních (*Nycticorax nycticorax*). Bílé zbarvené volavky usedaly před našimi zraky do kory stromů na neďalekém ostrově, kde jsme jich napočítali nejméně 50 jedinců. Tuto přehlídku u nás málo viděného ptactva doplňovali rybíci bahenní, rackové chechtaví, rackové stříbřatí a skupiny obtíčně rozeznatelných bahňáků.

Obhacení o nové dojmy, jsme po noční jízdě přes Rumunsko setrvali den v Budapešti a 19.7. v časných ranních hodinách podle časového plánu zakončili naše čtrnáctidenní ptákování před domem pionýrů a mládeže v Trutnově.

RNDr. Petr Míles, Správa Krnapu

PŘEHLED PTÁKŮ OKROUŽKOVALÝCH V OBLASTI KRKONOŠ V R. 1981

1.	... / <i>Carduelis sorbus</i> /	...	176
2.	... / <i>Corvus frugilegus</i> /	...	99
3.	Čečetka zimní / <i>Corchelis flammea</i> /	...	99
4.	Červenka obecná / <i>Erithacus rubecula</i> /	...	51
5.	... / <i>Pyrrhula pyrrhula</i> /	...	90
6.	Pěnkava obecná / <i>Pringilla coelebs</i> /	...	48
7.	Konipas horský / <i>Motacilla cinerea</i> /	...	47
8.	Rákosník zpěvný / <i>Acrocephalus palustris</i> /	...	41
9.	Pěvačka modrá / <i>Prinella modularis</i> /	...	39
10.	Rehák domácí / <i>Phoenicurus phoenicurus</i> /	...	38
11.	Drozd zpěvný / <i>Turdus philomelos</i> /	...	32
12.	Kaně lesní / <i>Cotus batesi</i> /	...	31
13.	Linduška luční / <i>Anthus pratensis</i> /	...	29
14.	Pěnice slavičková / <i>Sylvia borin</i> /	...	26
15.	Břhák lesní / <i>Sitta europaea</i> /	...	24
16.	Rákosník obecný / <i>Acrocephalus scirpaceus</i> /	...	23
17.	Vlaštovka obecná / <i>Hirundo rustica</i> /	...	22
18.	Počtolka obecná / <i>Falco tinnunculus</i> /	...	22
19.	Strnad obecný / <i>Emberiza citrinella</i> /	...	20
20.	... / <i>Phylloscopus collybita</i> /	...	20
21.	... / <i>Lanius collurio</i> /	...	20
22.	Stehlík obecný / <i>Carduelis carduelis</i> /	...	18
23.	Konipas bílý / <i>Motacilla alba</i> /	...	18
24.	Pěnkava jilavce / <i>Pringilla montifringilla</i> /	...	15
25.	Sýkora modrá / <i>Parus major</i> /	...	15
26.	Skorec vodní / <i>Cinclus cinclus</i> /	...	15
27.	... / <i>Phasianus colchicus</i> /	...	13
28.	... / <i>Phylloscopus trochilus</i> /	...	12
29.	Pěnice hnědohlavá / <i>Sylvia communis</i> /	...	11
30.	Lehniček říční / <i>Alcedo atthis</i> /	...	10
31.	Zvonolek zvonradní / <i>Serinus serinus</i> /	...	10
32.	Pěnice černohlavá / <i>Sylvia atricapilla</i> /	...	10
33.	Lejsek černohlavý / <i>Ticedala hypoleuca</i> /	...	9
34.	Jestřáb lesní / <i>Accipiter gentilis</i> /	...	8
35.	Sýkora luční / <i>Parus montanus</i> /	...	7
36.	Sýkora ušelníček / <i>Parus ater</i> /	...	7
37.	Linduška lesní / <i>Anthus trivialis</i> /	...	7
38.	Jišička obecná / <i>Delichon urbica</i> /	...	6
39.	Strnad rákosní / <i>Emberiza schoeniclus</i> /	...	6
40.	Rehák zahradní / <i>Phoenicurus phoenicurus</i> /	...	6
41.	Rorýs obecný / <i>Apus apus</i> /	...	6
42.	... / <i>Turdus merula</i> /	...	5
43.	Dlouhokřídlý / <i>Coccythraustes coccythra</i> /	...	5
44.	Sýkora bahňá / <i>Parus palustris</i> /	...	5
45.	Sýkora ... / <i>Garrulus glandarius</i> /	...	4
46.	Sýkora ... / <i>Parus caeruleus</i> /	...	4
47.	... / <i>Sialia familiaris</i> /	...	4
48.	Strakopáček velký / <i>Dendrocopos major</i> /	...	4
49.	... / <i>Regulus regulus</i> /	...	3
50.	Vrana obecná / <i>Corvus corone cornix</i> /	...	3

51.	Drozd krvičala /Turdus pilaris/	...	2
52.	Coč horstý /Turdus torquatus/	...	2
53.	Strakapoud prostřední /Dendrocopos medius/	...	2
54.	Cvrčilka slavíková /Locustella luscinioides/	...	2
55.	Drozd cvrčala /Turdus iliacus/	...	1
56.	Sudníček horský /Phylloscopus bonelli/	...	1
57.	S kora parutáika /Parus cristatus/	...	1
58.	Linduška horstá /Artus spinoletta/	...	1
59.	Pěnice poklovní /Sylvia curruca/	...	1
60.	Sudníček luční /Phylloscopus sibilatrix/	...	1
61.	Straka obecná /Pica pica/	...	1
62.	Kavka obecná /Corvus monedula/	...	1
63.	Sedmiklásek hajný /Hippolais icterina/	...	1
64.	Strážlák obecný /Troglodytes troglodytes/	...	1
65.	Moudivláček luční /Remiz pendulinus/	...	1
66.	Kuklačka obecná /Cuculus canorus/	...	1
67.	Kraháňec obecný /Accipiter nisus/	...	1
C e l k e m			... 1220

RNDr. Petr Miler
Správa Krnapu
Vrchlabí

P R U N Ě L L A

Zpravodaj Oblastní ornitologické sekce při
Správě Krkonošského národního parku ve Vrchlabí

2/1961

Ročník VII

Redaktor: RNDr. Petr Míles, CSc.

Redakční rada: Petr Fišer, Jan Grúz, RNDr. Petr Míles

Vydává Správa Krkonošského národního parku ve Vrchlabí
jako účelový tisk

rovoleno odborem kultury ONV Trutnov pod čj. 99/77

č. kl.: 95 - 127

